

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В.М.КОРЕЦЬКОГО

ПОЛВОДСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 349.42

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Спеціальність: 12.00.06 — земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсове право

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ — 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті держави і права імені В.М.Корецького Національної Академії наук України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, член-кореспондент
Національної Академії наук України, академік
Академії правових наук України, професор,
Семчик Віталій Іванович,
Інститут держави і права ім. В.М.Корецького
НАН України, головний науковий співробітник

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор, академік Академії
правових наук України Янчук Василь Зіновійович, Вищий заклад освіти
"Національна Академія Управління", завідувач кафедри

1

кандидат юридичних наук Ситник Віктор Олександрович, Миколаївська
філія Національного Університету "Києво-Могилянська Академія",
завідувач кафедрою

Провідна установа: Одеська державна юридична академія, кафедра аграрного, екологічного і
природоресурсового права, Міністерство освіти України, м. Одеса

Захист відбудеться "29" 1999 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02 по
захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук при Інституті держави
і права ім. В.М.Корецького НАН України за адресою: 254001, м. Київ-1, вул.Трьохсвятительська,
4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В.М.Корецького
НАН України за адресою: 254001, м. Київ-1, вул.Трьохсвятительська, 4.
Автореферат розісланий "27" листопада 1999 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Кучеренко І.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перехід України на ринкові форми господарювання, становлення та розвиток основних ринкових інституцій вимагають особливої уваги до правового закріплення основних принципів ринкової економіки та детального висвітлення їх у нормативних актах різного рівня.

Одним із основних принципів ринкової економіки є свобода у виборі форм і методів своєї діяльності та свобода реалізації виробленої продукції. Це стосується будь-якої продукції і сільськогосподарська у даному випадку не виняток. Цей принцип не був притаманний відносинам часів планової економіки, а його введення не завжди адекватно сприймається представниками державних органів та навіть окремими керівниками господарств. У зв'язку з цим у спеціалістів та практиків виникає підвищений інтерес до запровадження цього принципу як невід'ємної складової ринкової системи господарювання. Хоча загальні засади ринкової економіки вже давно відомі, становлення та розвиток ринкових інституцій у кожній окремій країні має свої особливості та є завданням неабиякої складності. Україна у цьому не є винятком.

Проблема правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції є надзвичайно цікавою з точки зору становлення та розвитку ринкових відносин. Разом з тим, намагання встановити ринкові відносини має за кінцеву мету створення такої економічної і правової системи, за якою забезпечуються належні умови діяльності виробників сільськогосподарської продукції, підприємств переробної промисловості, забезпечується захист їх інтересів, стимулюється ефективне виробництво, створюються умови для забезпечення потреб споживачів сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки.

Відносини з приводу реалізації сільськогосподарської продукції мають свою невід'ємну специфіку. Це пов'язано з тим, що така продукція є товарами першої необхідності та з тим, що її виробництво необхідно для задоволення основних потреб та інтересів кожного громадянина. Разом з тим, за своїми властивостями вона різниться від більшості інших видів промислової продукції, а саме: при виробництві використовується земля; вона має обмежений строк використання; така продукція вимагає особливих умов зберігання; більшість її видів потребує переробки на протязі короткого терміну або відразу після виготовлення; її виробництво характеризується сезонністю, проте споживання відбувається на протязі всього року.

Забезпеченість продукцією сільськогосподарського виробництва та продуктами її переробки може говорити про стан продовольчої безпеки країни, оскільки недостатня її кількість може мати непередбачувані соціальні та економічні наслідки. Для України ці питання набули особливої значимості, оскільки сільськогосподарське виробництво займає чільне місце у економіці країни. Специфіка відносин з приводу реалізації сільськогосподарської продукції дозволяє говорити про специфіку їх правового регулювання цих відносин.

Чинне законодавство стосовно реалізації сільськогосподарської продукції в Україні має ряд недоліків. Нерідко воно є суперечливим за змістом, несистематизованим за структурою, містить ряд прогалів, правові норми часто не відображають специфіки правовідносин з приводу реалізації сільськогосподарської продукції — все це не сприяє ефективному виробництву сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, породжує проблеми з постачанням продовольства та негативно відбивається на економічному стані сільськогосподарських виробників. Недосконалість законодавства та методологічних підходів до вирішення проблем правового регулювання аграрної сфери економіки нерідко тягне за собою прийняття непродуманих та невважених заходів державних органів або окремих чиновників, які часто дають результат протилежний від очікуваного. Сьогоднішня складна ситуація у сільському господарстві, до певної міри, є наслідком неефективного правового регулювання та недосконалості впливу держави на ці правовідносини.

Для виведення економіки України з кризи та для вирішення соціальних питань, зокрема тих, що постали перед сільським господарством, необхідно продовжити науковий пошук у сфері правового регулювання аграрних відносин. Важливою складовою цього є правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції. І хоч окремі питання в загальних рисах знайшли своє

відображення в науковій юридичній літературі, проте цей процес вимагає подальшого теоретичного дослідження. Зокрема поки-що комплексно не досліджувалися правові проблеми форм реалізації сільськогосподарської продукції у сучасних умовах, малодослідженою є тема видів договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції, слабо досліджена тема організації договірних зв'язків при реалізації сільськогосподарської продукції, недостатньо уваги приділялося правовим аспектам ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Особливої уваги потребують ті види договорів, які для України є новими і раніше не застосовувалися та мало досліджувалися науковцями (форвардні, ф'ючерсні, форвардні договори).

Без продуманого концептуального підходу неможливе вирішення цих та інших правових проблем реалізації сільськогосподарської продукції, без цього неможливе впровадження належних економічних відносин.

З вищенаведеного випливає, що актуальність і необхідність наукового дослідження вказаних питань визначається такими чинниками:

- в Україні відсутнє систематизоване спеціальне законодавство з питань реалізації сільськогосподарської продукції, у зв'язку з чим регулювання цих відносин має фрагментарний несистематизований характер;
- існуючі в законодавстві України норми не відображають специфіки, комплексності відносин у сфері реалізації сільськогосподарської продукції;
- в науці аграрного права недостатньо досліджувалося питання про види договорів, що застосовуються в сфері АПК, договорам на реалізацію сільськогосподарської продукції приділялося недостатньо уваги.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснювалося відповідно до плану науково-дослідних робіт відділу правових проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, зокрема таких тем: "Аграрне законодавство: проблеми ефективності" (1995-1997 роки), "Право власності у сільському господарстві України: стан, проблеми та перспективи розвитку" (1997-1999 роки).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теорії аграрного права науковими знаннями про інститут правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції та про його предмет — правовідносини в означеній сфері в умовах аграрної реформи. Важливим завданням є аналіз аграрного законодавства України і практики його застосування з питань реалізації сільськогосподарської продукції за державними контрактами та державними замовленнями, за договорами купівлі-продажу, міни та ін., у формуванні на цій підставі відповідних наукових висновків і положень, а також у розробці автором рекомендацій для законодавчої і правозастосовчої практики, у тому числі через подальше вдосконалення системи гарантій і державної підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника.

Предметом дослідження є правовідносини у сфері реалізації сільськогосподарської продукції в умовах аграрної реформи, перш за все нові види договірних відносин, притаманних ринковій економіці.

Об'єктом дослідження виступає аграрна реформа в частині виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, забезпечення її державних потреб. Конкретним об'єктом дослідження є законодавство України щодо реалізації сільськогосподарської продукції і практики його застосування в МінАПК України, а також безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах Волинської, Вінницької, Чернігівської та інших областей України.

Методологічна основа дисертації. Методологічною основою виступає науковий підхід до аналізу теми дисертаційного дослідження шляхом використання системного, діалектичного, порівняльно-правового, функціонально-правового, формально-логічного, історичного, комплексного методів дослідження. Як спеціальний метод дослідження поряд із

Примечание [Sasha1]: Відповідно до цього в дисертації зосереджено увагу на виконанні таких завдань: комплексний і багатоплановий аналіз чинного галузевого законодавства, що регулює правовідносини з приводу реалізації сільськогосподарської продукції, висвітлення його характерних рис та недоліків, визначення базових критеріїв для вдосконалення законодавства та визначення основних напрямків кодифікації; визначення зв'язку правового забезпечення цих відносин з їх позитивною динамікою; аналіз чинної системи органів державної влади та їх компетенції стосовно регулювання суспільних відносин стосовно реалізації сільськогосподарської продукції; висвітлення поглядів вчених на проблеми, пов'язані з регулюванням реалізації сільськогосподарської продукції; теоретичне визначення форм реалізації сільськогосподарської продукції, визначення системи та видів договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції.

загальнонауковими та спеціально-юридичними методами на різних його етапах використовувався функціонально-правовий метод.

Джерелами дослідження були Конституція України, базові закони, що стосуються АПК, галузеве законодавство, укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, накази та розпорядження міністерств, відомств, зокрема Міністерства АПК України та відповідних органів обласного рівня, рішення органів місцевого самоврядування.

У дисертаційному дослідженні проаналізовані або містяться посилання на праці ряду провідних науковців національної та зарубіжної юриспруденції, теоретичні дослідження та висновки яких дали змогу змістовно висвітлити більшість аспектів дисертаційного дослідження: В.Б.Авер'янова, С.С.Алексеева, В.І.Андрейцева, Г.Ю.Бистрова, Ц.В.Бичкової, Д.В.Бобрової, Е.Н.Васильченко, О.В.Дзери, А.С.Довгерта, М.І.Козиря, П.Ф.Кулинич, В.П.Жушмана, Н.С.Кузнєцова, В.М.Коссака, В.В.Луця, Л.В.Лушпаєвої, Н.Р.Малишевої, В.К.Мамутова, В.Л.Мунтяна, В.В.Носіка, З.А.Павловича, О.А.Підпригори, О.О.Погрібного, Т.П.Проценко, А.Я.Пилипенка, А.М.Селіванова, В.І.Семчика, В.Ф.Сіренка, А.М.Статівки, Н.І.Титової, В.В.Цветкова, Р.О.Халфіної, О.Харитонова, Ю.С.Шемшученка, В.С.Щербини, В.В.Янчука, В.З.Янчука та деяких інших авторів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що у науковій літературі на рівні дисертації здійснене багатоаспектне і комплексне дослідження форм реалізації сільськогосподарської продукції, системи і видів договорів на її реалізацію; проаналізоване чинне галузеве законодавство, накреслені концептуальні підходи щодо зміни ряду акцентів його розвитку; вперше робиться спроба розглянути реалізацію сільськогосподарської продукції під кутом зору організації договірних зв'язків в умовах здійснення аграрної реформи і переходу до ринкової економіки.

На захист виносяться такі основні теоретичні положення, висновки і рекомендації, які складають авторську концепцію державного регулювання суспільних відносин з приводу реалізації сільськогосподарської продукції:

1. На підставі порівняльного аналізу наукових досліджень в галузі аграрного права і розвитку аграрного (сільськогосподарського) законодавства в радянський період і після проголошення незалежності України зроблено висновок, що через відсутність концептуального підходу аграрне законодавство не має чіткої системи, містить ряд прогалин та колізій, у зв'язку з чим стримується аграрна реформа і не забезпечуються організаційно-правові умови для реалізації сільськогосподарської продукції і захисту прав та інтересів виробників цієї продукції.
2. Обґрунтування висновку про наявність в галузі аграрного права самостійного інституту правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції. Такий висновок обґрунтовується особливостями правового регулювання в цій сфері, наявністю групи специфічних норм права, що стосуються: правового статусу виробників сільськогосподарської продукції, застосування спеціальних форм її реалізації для державних потреб, зокрема — державних контрактів та державного замовлення.
3. Обґрунтування висновку про невиправданість існування в системі органів державного управління надмірної кількості комісій та інших структур з тотожними функціями і повноваженнями, що призводить до паралелізму та дублювання у вирішенні питань реалізації сільськогосподарської продукції, бюрократизму ті ущемленню інтересів сільськогосподарських товаровиробників.
4. Рекомендації щодо вдосконалення правових заходів забезпечення в процесі аграрної реформи реального ринку сільськогосподарської продукції, аграрних бірж, застосування нових для України видів договорів (спотових, форвардних, ф'ючерсних), створення механізму забезпечення паритетних цін на сільськогосподарську продукцію, що реалізується сільськогосподарськими товаровиробниками різних фор власності, і на промислову продукцію та енергоносії, що поставляються для сільського господарства.
5. Виходячи з юридичної природи відчуження сільськогосподарської продукції та практики застосування законодавства автор визначає такі форми реалізації сільськогосподарської

продукції: 1) договірна форма реалізації сільськогосподарської продукції; 2) реалізація сільськогосподарської продукції в рахунок виплати заробітної плати; 3) реалізація сільськогосподарської продукції шляхом погашення заборгованості за податками або іншими обов'язковими платежами

6. Пропонується та обґрунтовується така система договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції: 1) договір контрактації сільськогосподарської продукції; 2) договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції; 3) договір міни; 4) договір комісії. При цьому договір купівлі-продажу включає в себе договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції у роздріб; договір поставки сільськогосподарської продукції; купівлю-продаж сільськогосподарської продукції на біржовому ринку (форвардні, ф'ючерсні, спотові угоди).

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає в узагальненні законодавства, яким регулюється реалізація сільськогосподарської продукції, сформульовані і подані наукові рекомендації державним органам стосовно його вдосконалення, проаналізовано ефективність застосування трьох форм реалізації сільськогосподарської продукції та системи договорів, чим створюються умови для вдосконалення правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції в Україні.

Особистий внесок здобувача. У спільній праці авторів узагальнено досвід правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції в рахунок державного контракту в Україні в умовах аграрної реформи і переходу до ринкової економіки. Зокрема містяться пропозиції щодо впровадження в Україні нових форм організації і нових видів договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції, притаманних ринковій економіці.

Апробація результатів дисертації. Основні висновки, положення і рекомендації дисертації були викладені у наукових статтях, наукових повідомленнях на міжнародній науково-практичній конференції "Правова культура: теорія і практика" (м. Київ, 1997 р.), на науковій конференції молодих вчених "Проблеми вдосконалення законодавства про підприємницьку діяльність" (м. Київ, 1998 р.), на засіданні круглого столу "Трансформація форм власності у сільському господарстві" (м. Київ, 1998 р.). Найважливіші положення дисертації заслуховувалися на засіданнях відділу аграрного, земельного, екологічного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України.

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у одній колективній монографії, у шістьох статтях, з них п'ять статей у фахових виданнях; у тезах доповіді науково-практичної конференції.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які складаються з семи підрозділів, висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 194 сторінок. Із них список використаних джерел займає 22 сторінки і складає 237 найменувань.

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено предмет, мету і завдання дослідження, сформульовано положення, винесені на захист.

Розділ I "Загальні засади правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції в Україні" містить два підрозділи. Підрозділ 1.1. має назву "Розвиток законодавства про реалізацію сільськогосподарської продукції в Україні", підрозділ 1.2. — "Форми реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до законодавства України".

Перший підрозділ першого розділу присвячений дослідженню законодавства, яке регулює праввідносини у сфері реалізації сільськогосподарської продукції. Представлено короткий огляд історії становлення законодавства України щодо реалізації сільськогосподарської продукції. Розглянуто нормативні акти загальної дії, що стосуються реалізації сільськогосподарської

продукції. Комплексно розглянуто правові механізми, що застосовуються при цьому, досліджуються питання компетенції державних органів, які уповноважені на вирішення питань реалізації, постачання, закупівлі сільськогосподарської продукції для державних потреб. Значна увага приділена системі державних органів, до компетенції яких відноситься регулювання відносин щодо реалізації сільськогосподарської продукції. Обґрунтовується висновок про невідповідність існування надмірної кількості комісій та інших структур в системі державного управління, які мають тотожні функції та дублюють повноваження стосовно відносин по реалізації сільськогосподарської продукції.

Обґрунтовується положення про те, що законодавство щодо реалізації сільськогосподарської продукції останніх років не набуло систематизованого вигляду, не визначено основні принципи та підходи щодо формування державних потреб у продукції сільського господарства та джерел їх фінансування. Законодавство, яке стосується зазначених питань носить несистематизований та суперечливий характер, що є серйозним недоліком правового регулювання. Причиною цьому є відсутність єдиного кодифікаційного акту, який стосується аграрної сфери економіки, а також систематизованого нормативного акту, що стосується реалізації виробленої сільськогосподарської продукції. У першому розділі обґрунтовується доцільність систематизації нормативних актів з питань правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції.

У цьому підрозділі розглядаються питання правового регулювання ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та запропоновано організаційно-правові заходи щодо вдосконалення відносин у цій сфері. Автор вважає за необхідне у законодавстві про ціноутворення відобразити специфіку ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Крім того, пропонується передбачити випадки та умови надання дотацій сільгоспвиробникам.

Другий підрозділ першого розділу "Форми реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до законодавства України" містить огляд законодавства щодо реалізації сільськогосподарської продукції та практики його застосування. На підставі наведених даних автор робить висновок, що нині сільськогосподарська продукція реалізується за такими формами: 1) договірною формою реалізації сільськогосподарської продукції; 2) реалізація сільськогосподарської продукції шляхом виплати заробітної плати натурою; 3) реалізація сільськогосподарської продукції в рахунок сплати або погашення заборгованості за обов'язковими платежами.

У підрозділі проведено аналіз чинного законодавства, яке передбачає реалізацію сільськогосподарської продукції шляхом виплати заробітної плати натурою, наводяться відповідні статистичні дані. Здійснено огляд законодавства, відповідно до якого сільськогосподарським виробникам надається право реалізувати сільськогосподарську продукцію в рахунок сплати по податках та інших податкових платежах. Проаналізовано практику його застосування.

Розділ II "Система та види договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції в Україні" містить три підрозділи — "Огляд літератури стосовно системи та видів договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції", "Державний контракт та державне замовлення як форма реалізації сільськогосподарської продукції", "Договори купівлі-продажу, міни та комісії в системі договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції". У розділі здійснено огляд та аналіз наукової юридичної літератури українських та іноземних авторів стосовно системи та видів договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції.

На думку автора, система договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції, а також самі договори поки-що достатньо не вивчені, вимагає спеціального дослідження специфіки правового регулювання цих відносин. Таку специфіку пропонується відобразити у законодавстві. У розділі наведено аналіз практики застосування законодавства стосовно договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції та їх видів, а також здійснено огляд законодавства на предмет виявлення закономірностей його розвитку, містяться пропозиції стосовно його вдосконалення. Автором наводяться особливості правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції, які дають підстави говорити про необхідність об'єднання цих договорів у одну групу.

На підставі аналізу наукової юридичної літератури, законодавства та практики його застосування автор пропонує таку систему договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції: 1) договір купівлі-продажу; 2) договір міни; 3) договір комісії; 4) договір контрактації. При цьому договір купівлі-продажу включає в себе договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції в роздріб (у тому числі через фірмові магазини); договір поставки сільськогосподарської продукції; купівлю-продаж сільськогосподарської продукції на біржовому ринку (форвардні, ф'ючерсні, спотові угоди). Значна частина уваги приділена аналізу кожного з видів таких договорів.

У дисертації розглянуто державний контракт та державне замовлення. Розкрито юридичну природу цих договорів. Автор пропонує повернутися до використання терміну "договір контрактації", який існував на протязі довгого часу у законодавстві України. Негативно оцінюється практика законодавства останнього періоду, яка спрямована на те, щоб закупівля сільськогосподарської продукції для державних потреб проходила виключно через біржовий ринок.

У розділі зазначається, що нині має місце дисбаланс у використанні різних видів договорів. Зокрема надто великою є питома вага договорів міни у реалізації сільськогосподарської продукції, що не є позитивним явищем для конкретного господарства та для економіки країни в цілому.

У розділі міститься аналіз законодавства про біржові угоди на реалізацію сільськогосподарської продукції та практика його застосування. Зокрема наголошується на недоліках законодавства про біржові угоди. Пропонується відобразити у законодавстві специфіку таких договорів та уточнити повноваження та функції державних органів стосовно правовідносин щодо реалізації сільськогосподарської продукції на біржовому ринку. Зокрема це стосується повноважень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. У розділі міститься ряд пропозицій стосовно вдосконалення законодавства про реалізацію сільськогосподарської продукції через біржі.

У розділі представлено аналіз проекту нового Цивільного кодексу України, містяться пропозиції до його вдосконалення.

Розділ III "Організація договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції" містить огляд законодавства та юридичної практики стосовно організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції, обґрунтовуються рекомендації органам державної влади щодо вдосконалення нормативної бази і правозастосовчої діяльності у цій сфері в умовах ринкової економіки.

Розділ складається з двох підрозділів, перший з яких "Огляд літератури стосовно організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції", другий — "Дії державних органів та їх посадових осіб, посадових осіб підприємств сільського господарства стосовно організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції".

Підрозділ перший "Огляд літератури стосовно організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції" містить аналіз наукової літератури стосовно визначення поняття, структури сільськогосподарського підприємства, організації як такої та організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції зокрема.

У першому підрозділі сформульовано і обґрунтовано визначення організації. Автором розглядається поняття "організація" у трьох значеннях: 1) як діяльність, що спрямована на впорядкування, налагодження, нормалізацію суспільних відносин; 2) як суб'єкт права, що має у власності або в оперативному управлінні відокремлене майно та може від свого імені набувати і здійснювати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки (тобто організація у розумінні "юридична особа"); 3) як стан упорядкованості або певним чином сформована система.

У третьому значенні організація розглядається як статистичне явище. Його природу і сутність визначається у зрізі певного історичного моменту.

Організацію як діяльність по впорядкуванню суспільних відносин, у тому числі і тих, що стосуються реалізації сільськогосподарської продукції автор поділяє на такі групи: 1) нормотворча

діяльність; 2) правозастосовча діяльність органів державної влади та управління; 3) правозастосовча діяльність керівників та посадових осіб підприємств, установ та організацій.

Стосовно організаційних відносин, зазначається таке: організаційні відносини щодо реалізації сільськогосподарської продукції належить розглядати у двох аспектах: публічно-правовий та приватно-правовий. Організація договірних зв'язків у публічно-правовому аспекті означає: 1) нормалізація відносин шляхом прийняття органами державної влади відповідних нормативних актів, обов'язкових для виконання усіма суб'єктами права відповідно до своєї компетенції, іншими словами — “встановлення правил гри”, тобто правове регулювання договорів; 2) упорядкування відносин через вчинення державними органами інших дій в межах їх повноважень (правозастосовча та управлінська діяльність). Управління займає особливе місце у правовій системі.

Організація договірних зв'язків щодо реалізації сільськогосподарської продукції у приватно-правовому аспекті означає діяльність підприємств, установ, організацій та їх посадових осіб з метою впорядкування таких відносин: 1) відносин усередині самої організації між її структурними підрозділами та посадовими особами; 2) відносин з іншими підприємствами, установами, організаціями та 3) відносин з державними органами.

Організацію у приватно-правовому аспекті можна узагальнити терміном “договірна робота”, яка здійснюється відповідно до установчих документів суб'єктів реалізації сільськогосподарської продукції та з метою раціонального використання власних ресурсів і можливостей.

У другому підрозділі “Дії державних органів та їх посадових осіб, посадових осіб підприємств сільського господарства стосовно організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції” аналізуються дії державних органів та їх посадових осіб, а також посадових осіб підприємств і організацій стосовно налагодження і впорядкування відносин з приводу реалізації сільськогосподарської продукції. Автор виділяє такі складові організації договірних зв'язків підприємств АПК: 1) організація переддоговірної роботи; 2) організація укладання договорів; 3) організація виконання договорів; 4) організація претензійно-позовної роботи; 5) організація юридичного обслуговування (є складовою і допоміжною кожного з названих елементів).

У дисертації обґрунтовується положення про необхідність стимулювання створення збутових кооперативів за участю виробників сільськогосподарської продукції, що дало б можливість вирішити ряд проблем, які виникають у зв'язку з реалізацією сільськогосподарської продукції та постачанням матеріальних ресурсів виробників сільськогосподарської продукції. Такі кооперативи доцільно створювати як територіальні так і по виду продукції (зернові, картопляні та ін.).

Автор обґрунтовує необхідність прийняття Закону України “Про особливості формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції” та нормативного акту під назвою “Положення про реалізацію сільськогосподарської продукції”, яке б затверджувалося постановою Кабінету Міністрів України. Метою цих нормативних актів могло б стати систематизоване висвітлення законодавства, яке стосується реалізації сільськогосподарської продукції та тих, що стосуються формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції; роз'яснення окремих правових норм; рекомендації щодо укладання договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції. Все це полегшило б роботу сільськогосподарських товаровиробників ведення договірної роботи при реалізації сільськогосподарської продукції.

У висновках викладені основні підсумки проведеного дисертаційного дослідження щодо розвитку основних положень теорії правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції в Україні в умовах аграрної реформи і ринкової економіки, зокрема:

обґрунтовується необхідність цілісного комплексного регулювання правовідносин з приводу реалізації сільськогосподарської продукції;

обґрунтовується наявність інституту правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції як інституту аграрного права;

обґрунтовується необхідність кодифікації та систематизації законодавства про реалізацію сільськогосподарської продукції, зокрема законодавства про договори на реалізацію останньої, а також законодавства про формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції.

Список опублікованих праць:

1. Поліводський О.А. (у співавторстві з Ц.В.Бичковою). Державний контракт – правова форма реалізації сільськогосподарської продукції // Аграрне законодавство України: проблеми ефективності. – За ред. В.І.Семчика — К.: Наукова думка. — 1998. — С. 140-158.
2. Поліводський О.А. Щодо питання про види договорів на реалізацію товарної сільськогосподарської продукції // Правова держава. Випуск 9. — К.: Ін-Юре. — 1998. — С.376-379.
3. Поліводський О.А. Організація договірних зв'язків в АПК // Право України. — 1999. — № 5. — С.85-88.
4. Поліводський О.А. Договір міні як форма реалізації сільгосппродукції в Україні (проблеми правового регулювання) // Економіка. Фінанси. Право. — 1999. — № 3. — С.25-28.
5. Поліводський О.А. Правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції з використанням біржових торгів // Правова держава. Ювілейний щорічник наукових праць. Випуск десятий. — К.: Ін-Юре. — 1999. — С.397-403.
6. Поліводський О.А. Трансформація форм власності // Право України. — 1998. — № 6. — С.6-14.
7. Поливодский А.А. О проблемах трансформации форм собственности в сельском хозяйстве // Государство и право — 1999. — № 3 — С.104-112.
8. Поліводський О.А. Правова культура у сфері укладання і виконання договорів у сільському господарстві // Правова культура: теорія і практика. Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 15-16 травня 1997 р. — К.: МП "Леся". — 1997. — С. 164-165.

Поліводський О.А. Правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 — земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право. — Інститут Держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Київ, 1999.

Дисертація присвячена питанням правового регулювання реалізації сільськогосподарської продукції в умовах аграрної реформи і переходу до ринкової економіки. Автором запропоновано та обґрунтовано класифікацію форм реалізації сільськогосподарської продукції, пропонується розглядати такі форми реалізації сільськогосподарської продукції: реалізація на підставі цивільно-правових угод; реалізація в рахунок оплати праці; реалізація в рахунок сплати податкової заборгованості. Автором теоретично обґрунтовано і запропоновано систему договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції. Дисертаційне дослідження містить глибокий аналіз чинного законодавства України з проблем реалізації сільськогосподарської продукції, зокрема розглянуто державний контракт та державне замовлення на закупівлю сільськогосподарської продукції, біржові договори. Автором запропоновано ряд змін і доповнень до чинних нормативних актів з метою їх вдосконалення.

Особлива увага у дослідженні присвячено організації договірних зв'язків на реалізацію сільськогосподарської продукції. Подається її структура та складові елементи.

Ключові слова: правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції; договори на реалізацію сільськогосподарської продукції; державний контракт; державне замовлення; договірні зв'язки; аграрна біржа; біржова торгівля сільськогосподарською продукцією.

Поливодский А.А. Правовое регулирование реализации сельскохозяйственной продукции. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 - земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсовое право. - Институт Государства и права им. В.М.Корецкого НАН Украины, Киев, 1999.

Диссертация посвящена вопросам правового регулирования реализации сельскохозяйственной продукции в условиях аграрной реформы и перехода к рыночной экономике. Диссертационное исследование содержит глубокий анализ действующего законодательства Украины, регулирующего реализацию сельскохозяйственной продукции. В частности рассмотрен государственный контракт и государственный заказ на закупку сельскохозяйственной продукции, биржевые соглашения. Автором предложен ряд изменений и дополнений в действующие нормативные акты с целью их усовершенствования. Предлагается устранить недостатки и противоречия законодательства путем его систематизации путем принятия Закона Украины "Об особенностях формирования государственных ресурсов сельскохозяйственной продукции", подзаконного нормативного акта "О договорах на реализацию сельскохозяйственной продукции", который утверждался бы на уровне Кабинета Министров Украины и содержал бы систематизированные нормы законодательства императивного и рекомендательного содержания.

В работе рассматривается вопрос о формах реализации сельскохозяйственной продукции. На основании изучения законодательства и практики его применения автором предложена следующая классификация форм реализации сельскохозяйственной продукции: 1) реализация на основании гражданско-правовых соглашений; 2) реализация в счет оплаты труда; 3) реализация в счет уплаты или погашения задолженности по налогам и другим обязательным платежам.

Автором теоретически обоснована и предложена система договоров на реализацию сельскохозяйственной продукции. Предлагается рассматривать систему договоров на реализацию сельскохозяйственной продукции таким образом: 1) договор контрактации сельскохозяйственной продукции; 2) договор купли-продажи; 3) договор мены; 4) договор комиссии.

В диссертации рассматриваются тема организации договорных связей по реализации сельскохозяйственной продукции. Предлагается разграничивать понятие "организация" в трех значениях: 1) как деятельность, направленная на упорядочение, нормализацию общественных отношений; 2) как субъект права, который имеет в собственности обособленное имущество и может от своего имени приобретать и исполнять имущественные и другие права, нести обязанности (то есть организация в понимании "юридическое лицо"); 3) как состояние упорядочения или определенным образом сформированная система.

Организация в первом значении наиболее интересна в свете рассматриваемой темы, поэтому автором предложено дифференцировать организацию как деятельность по упорядочению общественных отношений, в том числе и тех, которые касаются реализации сельскохозяйственной продукции на такие группы: 1) нормотворческая деятельность; 2) правоприменительная деятельность органов государственной власти и управления; 3) правоприменительная деятельность руководителей и должностных лиц предприятий, учреждений и организаций.

Ключевые слова: правовое регулирование реализации сельскохозяйственной продукции; договоры на реализацию сельскохозяйственной продукции; государственный заказ и государственный контракт; государственный заказ; договорные связи; аграрная биржа; биржевая торговля сельскохозяйственной продукцией.

Polivodskiy O.A. Legal regulation of agrarian products realization. — Manuscript.

Thesis for a candidate of science degree (law) by speciality 12.00.06 — land law; agrarian law; ecological law; natural-resource law. — The V.M.Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 1999.

The dissertation is devoted to legal regulation of agrarian products realization. Author proposes and grounds the classification of forms of agrarian products realization in conditions of agrarian reforms and

transferring to the market economy. He proposes following forms of agrarian products realization: 1) realization based on civil contracts; 2) realization as payment for employee; 3) realization as payment for tax duties. Author theoretically approves and proposes a system of contracts for of agrarian products selling. Dissertation contains deep analysis of Ukrainian actual law on problems of agrarian products realization. State contracts are researched. Author proposes number of changers and additions to actual law with the aim of improvement them.

Special emphasis given on organization of contract relation on realization agrarian products.

Key words: legal regulation of agrarian products realization; contracts on agrarian products realization; state contracts; state order; contract's relations; agrarian exchange; agrarian products exchange.